

PAUL DOBRESCU
FLAVIA DURACH

Competiția viziunilor

În pragul unei mari
transformări strategice

comunicare(●)ro

Redactor: Livia Szász
Tehnoredactor: Olga Machin

First published in English under the title *Competing Visions*,
by Paul Dobrescu and Flavia Durach, 1st edition.
Copyright © The Editor(s) (if applicable) and The Author(s), under exclusive
license to Springer Nature Switzerland AG 2025.
This edition has been translated and published under licence from
Springer Nature Switzerland AG.
Springer Nature Switzerland AG takes no responsibility and shall not be made
liable for the accuracy of the translation.

Toate drepturile asupra prezentei ediții în limba română aparțin
Editurii COMUNICARE.RO, 2025.

Editura COMUNICARE.RO este departament în cadrul Școlii Naționale
de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Comunicare și Relații Publice.

EDITURA COMUNICARE.RO

SNSPA, Facultatea de Comunicare și Relații Publice
Str. Povernei, nr. 6
010643, București
România
Tel.: 0372 177 150
www.edituracomunicare.ro
e-mail: editura@comunicare.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DOBRESCU, PAUL

Competiția viziunilor: În pragul unei mari transformări strategice /

Paul Dobrescu, Flavia Durach – București: Comunicare.ro, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-973-711-670-3

I. Durach, Flavia

Cuprins

Prefață la ediția în limba română / 7

- 1. Viitorul trebuie întâmpinat cu umilință! / 15**
 - 1.1. În așteptarea unei reorientări strategice majore / 15
 - 1.2. „O lume *à la carte*” / 17
 - 1.3. Costurile exportului de capitalism / 21
 - 1.4. Noile tehnologii vor defini viitorul geopolitic al lumii / 22
 - 1.5. Criza spațiului public: criza reperelor / 23
 - 1.6. Nu statul sau piața, ci statul și piața / 24
- 2. Bine ați venit în epoca dezordinii globale! / 27**
 - 2.1. „Cu toții trebuie să recunoaștem că ne aflăm într-o lume nouă” / 27
 - 2.2. Un actor politic neglijat: opinia publică / 34
 - 2.3. BRICS, un vector al multilateralismului / 45
 - 2.4. Puterile medii: startup-urile evoluției globale / 53
 - 2.5. Sudul Global: aspirația renăscută pentru dezvoltare / 62
 - 2.6. India – „inima Sudului Global” / 70
 - 2.7. Este timpul dezvoltării, nu al războaielor! / 82
- 3. Prefacerea continentală / 91**
 - 3.1. Conștientizarea trebuie să se traducă în pregătire / 91
 - 3.2. Dezvoltații trebuie să se privească în oglindă!
Neîndurător! / 97
 - 3.2.1. *Capcana supraîncrederii* / 97
 - 3.2.2. *„Să ne gândim în termenii a cinci continente și șapte mări”* / 99
 - 3.2.3. *Marea Recesiune și ridicarea emergențelor asiatici* / 105
 - 3.2.4. *Provocări cu care se confruntă noua politică industrială* / 109
 - 3.3. Noul model asiatic al dezvoltării / 115
 - 3.4. Biruitoarea limbă a banilor și a profitului / 124
 - 3.5. „Ar trebui să creăm un G-20 pentru războiul din Ucraina” / 135
- 4. Reconfigurarea sferei publice / 149**
 - 4.1. Informația și democrația – o relație aflată în criză / 150
 - 4.2. Dezinformarea online distorsionează percepția asupra realității / 156

- 4.3. Platformele digitale și fragilitatea organizațiilor de știri / 174
4.4. Încotro ne îndreptăm? / 190

5. Competiția care va marca secolul / 203

- 5.1. Cea mai mare transformare de la Gutenberg până astăzi / 203
5.1.1. *Dificil să cuprinzi întreg tabloul când el de-abia prinde contur* / 203
5.1.2. *Este greu de controlat ceva ce evoluează atât de rapid* / 207
5.1.3. *„Decalajul exponențial”* / 210
5.1.4. *Riscurile ierarhizării noilor domenii tehnologice* / 212
5.1.5. *Învățămintele unei analize comparative* / 216
5.1.6. *„Capitalismul de supraveghere”* / 223
5.2. Un tsunami geoeconomic / 231
5.2.1. *„Tot ceea ce este digital se bazează pe semiconductori”* / 231
5.2.2. *Asaltul chinez asupra semiconductoarelor* / 238
5.2.3. *O nouă strategie industrială* / 244
5.3. Pământuri rare și materiale critice:
costul „somnului geopolitic” / 252
5.3.1. *Riscul noilor dependențe energetice* / 252
5.3.2. *Cursa pentru identificarea și producerea „noului petrol”* / 257
5.3.3. *„Siguranța și certitudinea sunt asigurate de varietate și numai de varietate”* / 260
5.3.4. *Forța de reacție decide câștigătorul unei competiții* / 264

6. „Cercul virtuos al progresului tehnologic” / 277

- 6.1. *„Atrofia producției”* / 277
6.2. *Costurile enorme ale unui lung somn geopolitic* / 283
6.3. *Bătălia pentru creiere* / 289
6.4. *„Curte mică, gard înalt” sau „Curte mare, gard înalt”* / 296
6.5. *Evoluează sau pieri* / 309
6.6. *Virusul relației stat–piață: absolutizarea unei întruchipări practice a sa* / 319

7. „Aud solia, dar îmi lipsește credința în ea” / 331

- 7.1. *„Lumea de ieri”* / 333
7.2. *Un nou raport între libertate și egalitate socială!* / 339
7.3. *Răzbunarea culturii* / 341
7.4. *Spațiul digital, noua arenă a luptelor de putere* / 346
7.5. *Criza cea mare, criza elitelor* / 348

PREFAȚĂ LA EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

„Nu trăim o epocă a schimbării, ci o schimbare de epocă”

Mai întâi, o mărturisire. Manuscrisul lucrării de față a fost predat editurii Palgrave în vara anului 2024 și publicat spre sfârșitul aceluia an. Când am recitit, acum, lucrarea, pentru publicarea ei în limba română, ni s-a părut că parcă ar fi fost scrisă cu ani buni în urmă. Oare de ce? *Succesiunea rapidă a evenimentelor de tot felul parcă dilată timpul.* Schimbarea echipei de la Casa Albă a avut, de bună seamă, un rol. Mai ales că președintele Donald Trump a făcut din trasarea unei marcate granițe față de politica predecesorului său o adevărată prioritate și a precizat că noua administrație își propune să schimbe nu doar SUA, ci întreaga lume. Apoi, a avut loc șirul de conflicte militare, dar cu o majoră conotație politică și geopolitică: conflictul dintre Israel și Iran, agravarea situației din Fâșia Gaza, amplificarea războiului din Ucraina sub riscul de a se transforma într-o adevărată conflagrație regională, dacă nu chiar mai mult, creșterea presiunii în jurul Taiwanului și amenințarea izbucnirii altui conflict, care le-ar întrece pe toate celelalte.

Vin la rând noile străpungeri tehnologice, dintre care am menționa doar lansarea și evoluția spectaculoasă a ChatGPT, desfășurate pe fundalul cursei năprasnice din domeniul IA, al semiconductoarelor, al pământurilor rare, al tehnobiologiilor. Pentru a avea o imagine intuitivă a impactului major pe care tehnologia modernă îl are asupra societății, să precizăm că nu mai putem imagina niciunul dintre joburile viitorului care să nu presupună competențe digitale, să nu utilizeze cuceririle tehnologice de astăzi. Cunoaștem din istorie impactul revoluțiilor tehnologice și al proceselor de industrializare pe care le-au stimulat. De pildă, între 1870 și 1970, PIB-ul global a crescut de la 2,6 trilioane de dolari la 29 de trilioane, iar în

ultimele cinci decenii, același indicator a cunoscut un salt impresionant, de la 29,3 trilioane de dolari în 1970 la 174 trilioane în 2022 (Ing & Rodrik, 2025).

Rolul atât de important al tehnologiei în progresul societății contemporane a evidențiat dintr-o dată noua poziție a giganților tehnologici, noii actori globali care sporesc într-un ritm accelerat cheltuielile în domenii precum Inteligența Artificială generativă, cloud computing, securitate și servicii digitale, devenind centre de decizie cu o forță economică semnificativ mai mare decât a multor state. Un adevărat tumult a luat naștere în societățile moderne în jurul tehnologiei; este, credem, cea mai importantă și cea mai palpitantă competiție desfășurată vreodată pe pământ, la capătul căreia urmează să fie desemnată *superputerea conducătoare a lumii de mâine*.

Cumularea acestor perspective și a multor altora alimentează trăirea că ne aflăm într-o altă lume, *o lume cu adevărat diferită*. Transformările sunt așa de profunde, de spectaculoase, încât cei mai mulți autori consideră că epoca noastră își poate afla o similitudine doar cu cea a Renașterii. Comparația poate fi reținută dacă avem în vedere amploarea prefacerilor; ceva totuși le diferențiază cu severitate: *frecvența cu care se succed schimbările* din viața noastră. Dacă ar fi să menținem analogia, noi ne-am afla undeva în epoca inventării tiparului. Numai că, dacă până la apariția următoarelor descoperiri tehnologice – motorul cu aburi, electricitatea, telegraful ș.a.m.d. – epoca inaugurată de Renaștere a avut la dispoziție două-trei secole, societatea de astăzi cunoaște asemenea revoluții la un interval de câțiva ani. Cine vorbea de inteligența artificială acum 30–40 de ani, sau de pământuri rare, de tehnobiologii? Urmate de o serie de crize – cea energetică, cea climatică – aparent „de profil”, dar cu impact major asupra întregii societăți, chiar a întregii planete.

Tocmai acest adevărat tăvălug de inovații, transformări, provocări, împreună cu efortul de regândire, de proiecție inovatoare pe care îl solicită imperativ îndreptățesc judecata exprimată de către papa Francisc (2015): „*Nu trăim o epocă a schimbării, ci o schimbare de epocă*.” Sunt provocări care se succed cu rapiditate și pretind dezlegări cvasiconcomitente și, mai ales, corelate. Criza energetică și cea climatică, ori cea financiară, sunt dezbătute separat, dar în viața

Prefață la ediția în limba română

9

reală se împletesc și iau forma unor adevărate somații: nevoia de răspunsuri rapide și integrate, de strategii coerente. Este ceea ce numim *viziune*, viziune cuprinzătoare care să prefigureze direcția de înaintare, să aibă în vedere cerințele de azi și, deopotrivă, pe cele de mâine și, mai presus de toate, să ofere o perspectivă marilor procese de adaptare pe care le presupune astăzi funcționarea eficientă a unei societăți.

Pentru a ilustra o asemenea prefacere, Mark Blyth (2025) recurge la o metaforă sugestivă. Economia mondială este asemenea unui supercomputer care efectuează trilioane de calcule privind evoluția prețurilor, a veniturilor, a profiturilor și locurilor de muncă. În fond, precizează autorul, capitalismul contemporan reprezintă un sistem extrem de eficient de procesare a informațiilor. Pentru a îndeplini această sarcină, la fel ca orice computer, capitalismul beneficiază atât de un hardware, cât și de un software. Hardware-ul este reprezentat de piețele, instituțiile și sistemele de reglementare care alcătuiesc economia și viața socială. La rândul său, software-ul întruchipează ideile de guvernare dominante ale momentului, în esență, ceea ce societatea a decis că este *scopul* economiei. Soft care, la anumite intervale, nu mai face față cerințelor: *sunt momentele de criză* care cer imperios schimbarea softului, pentru a asigura funcționarea diferită a economiei și a societății.

În perioada imediat următoare marii crize de acum aproape un secol, *New Deal-ul* a reprezentat *noul soft*, care accentua răspunderile statului, o nouă idee privind ocuparea forței de muncă, nivelul de salarizare etc. După aproximativ 50 de ani, softul instituit atunci și care a condus, în perioada postbelică, la ceea ce a fost numit „cei treizeci de ani glorioși” „a arătat o eroare”; reformularea sa a făcut loc altor priorități: mobilitatea capitalului, revenirea pe un loc fruntaș a profitului etc. *S-a inaugurat perioada neoliberalismului*, a globalizării și delocalizării. Cum era și firesc, hardul a fost modificat și el, dar nu în mod spectaculos.

Astăzi, subliniază Mark Blyth, ne aflăm într-un cu totul alt moment, în care atât hardul, cât și softul „supercomputerului” se cer modificate, și modificate radical. Practic, ar fi nevoie de un *restart complet*, care să asigure o funcționare diferită a societății, un model

de dezvoltare în măsură să răspundă comandamentelor actuale, nu celor care vin din trecut și care au avut în vedere cerințele din acele vremuri. Cu alte cuvinte, *la realități noi se cer soluții noi*. Cum remarca Mario Draghi (2025), „modelele de organizare politică ... apar cel puțin parțial pentru a rezolva problemele propriului timp. Când aceste probleme se schimbă până în punctul în care structurile existente devin fragile și vulnerabile, aceste structuri trebuie să se schimbe la rândul lor”.

Ajunși în acest punct, am dori să schițăm pentru cititorul român câteva constrângeri pe care le cunoaște procesul de elaborare a viziunilor, acum, în pragul noii epoci care se deschide în fața noastră. De menționat, mai întâi, că, în momentul de față, viziunea reprezintă nu doar unul din factorii dezvoltării, așa cum a fost ea dintotdeauna, ci *premise majoră* a unei evoluții rapide, ritmate, ferite de oscilații și discontinuități costisitoare. Complexitatea factorilor noi cu care este confruntată dezvoltarea astăzi face din existența unei viziuni realiste și coerente *prima condiție* a unei înaintări încununate de succes. Acesta este și sensul titlului pe care îl are acest volum. Există o competiție reală nu doar între diverse companii, între țări mai mari sau mai mici, o competiție tehnologică, o competiție economică; există cu deosebire, chiar dacă apare mai puțin vizibilă, o acerbă *competiție între viziuni*, între acele construcții strategice care ghidează evoluția diverselor comunități.

Din ceea ce am schițat mai sus, s-ar putea considera că viziunea reprezintă preponderent o operațiune tehnică, de asamblare, de compatibilizare, de integrare a elementelor necesare funcționării unui angrenaj social. Din această perspectivă, Daron Acemoğlu sublinia: „O viziune este o interpretare a modului în care ar trebui să promovăm tehnologia și a direcției corecte pe care ar trebui să o urmăm. Ea se bazează pe un set de convingeri despre lume” (intervievat de Bidder, 2023). Fundamental pentru o viziune nu este doar sinteza pe care o operează, operațiunea de integrare pe care o realizează, ci și valorile, setul de convingeri despre lume. Valorile nu reprezintă un element ornamental, menționat din când în când pentru ca publicul să nu le uite. Toate trăsăturile distincte ale unei viziuni se legitimează prin raportare la valorile sale definitorii. De

aceea, astăzi devine cardinală întrebarea: în ce scopuri sociale și politice urmează să fie folosit imensul potențial tehnologic al perioadei, ce valori urmează să slujească, în beneficiul cui? Triumful valorilor de care vorbim, atractivitatea lor sunt asigurate de performanța economică a sistemului economic și social. Pe parcursul volumului, am făcut trimiteri la rezultatele unui sondaj de opinie realizat în rândul a 21 de țări din UE, NATO, dar și state care nu aparțin acestor organizații. Cercetarea a fost condusă de trei prestigioși autori, Timothy Garton Ash, Ivan Krastev și Mark Leonard, și ea detașează o concluzie surprinzătoare: subiecții doresc o lume *à la carte*, în care guvernele să aleagă în mod pragmatic partenerii cu care urmează să colaboreze în funcție de domeniul avut în vedere. „Oamenii tind să opteze ca țările lor să coopereze mai strâns cu un bloc condus de SUA în materie de securitate, dar preferă cooperarea economică cu China.” (Garton Ash et al., 2023) În fond, elementul central al alegerii este *performanța*, actuală sau pe cale de a se împlini. Ca valorile democrației să triumfe, prioritatea acordată performanței economice ar trebui însoțită de consistența proceselor de distribuie și redistribuire a bunăstării, astfel încât libertatea să fie dublată de dreptate, de echitate, de diminuare a inegalităților.

O suferință majoră a societăților contemporane este sărăcia viziunii strategice. *Proiecția strategică a rămas în urma realității.* Este drept că și realitatea a evoluat într-un ritm surprinzător de rapid, dar și răspunsurile de întâmpinare au venit cu întâziere și au îmbrăcat o formă „de la caz la caz”. Sunt multe cauze ale acestei situații, după opinia noastră nu grave, ci alarmante. Vom menționa doar câteva, de o anumită relevanță. De pildă, dezechilibrul din ce în ce mai vizibil existent în lumea contemporană între „ce” și „cum”. Există o adevărată inflație de „ce” și o adevărată penurie de „cum”. Geme lumea contemporană de obiective, de scopuri, de deziderate, care sincopează în procesul anevoios al transpunerii lor în practică. Avem de-a face cu o dominație a promisiunii, a afirmației lipsite de acoperire, în dauna identificării de instrumente și modalități de înfăptuire. Viziunea care nu este preocupată de modalitățile de transpunere în viață a obiectivelor proclamate, care nu dozează atent instrumentele de realizare, pur și simplu nu își merită numele.

Considerăm că printre cauzele pentru care administrația Biden a pierdut alegerile se numără și dezechilibrul de care vorbim. În paginile volumului sunt reflectate o serie de inițiative și programe lansate de fosta administrație americană¹. Este mai greu de pus sub semnul întrebării actualitatea lor și nevoia de modernizare a domeniilor pe care le vizau. Atunci cum am putea explica faptul că nu au avut efectul scontat la nivelul opiniei publice? Un motiv este și acela că aplicarea lor a fost târăgănată, ceea ce le-a amânat, uneori în mod supărător, finalizarea. Prin urmare, roadele sociale și politice nu au putut fi culese. Este o adevărată lecție care ar trebui rapid detașată: *modalitatea de implementare a unui program este la fel de importantă ca și programul însuși*.

Esența oricărui proces de conducere poate fi definită și astfel: *câștigarea opiniei publice de partea unui proiect, a unei decizii, indiferent cât de benefice sau de favorabile ar părea acestea în teorie*. Nu cu mult timp în urmă, părea că acest al doilea pol este mult mai ușor de atins odată cu apariția noii infrastructuri comunicaționale, preponderent digitale. De curând, s-au relevat și pericolele asociate acestei noi infrastructuri. Sub ochii noștri a apărut *un public nou, format într-un spațiu public nou*. Un public divizat, chiar învrăjbit, fărâmițat în funcție de sursele de informare la care este racordat, un public rebel la influențele venite din alte surse. În amonteale său descoperim o nouă realitate tratată multă vreme cu detașare: spațiul public este dominat de noile puteri tehnologice, de noile platforme digitale care sunt noi

¹ Avem în vedere The American Rescue Plan (1,9 trilioane de dolari), Planul american de salvare, menit să accelereze procesul de redresare a țării după efectele economice ale pandemiei COVID-19; Bipartisan Infrastructure Law, Legea bipartizană privind infrastructura, în valoare de 1,2 trilioane de dolari, urmărind să stimuleze modernizarea infrastructurii și crearea de noi locuri de muncă (de menționat că 550 de miliarde de dolari au fost prevăzuți a fi alocați investițiilor și programelor „noi”); the CHIPS and Science Act, Legea privind Chipurile și știința, program în valoare de 200 miliarde de dolari, consacrat relansării producției americane de cipuri; Inflation Reduction Act – Legea privind reducerea inflației –, reprezentând cea mai mare investiție în domeniul climatic din istoria Statelor Unite, în valoare de 750 de miliarde de dolari, care își propunea să aducă și schimbări majore în politica de sănătate. Toate aceste programe totalizau o sumă ce depășea 4 trilioane de dolari.

gatekeeperi ai fluxurilor informaționale moderne, cu toate schimbările și riscurile care decurg de aici.

Dacă nevoia de viziune strategică crește exponențial, atunci privirea se cere îndreptată cu predilecție către guvernare, către stat și actorii *responsabili de evoluția de ansamblu*, către vârfurile politice și profesionale, adică elita unei societăți. Companiile, oricât de importante sau performante, reprezintă o parte a societății; iar *partea nu poate judeca în numele ansamblului*. Istoria postbelică a consacrat importanța decisivă a conlucrării dintre guvern, industrie și mediul academic în reușita unor programe care, acum, au devenit puncte de reper cu valoare istorică. Am menționat mai sus rolul statului și al elitei în noile proiecții strategice. Numai că statul însuși trebuie să se debirocratizeze, este obligat să absoarbă din tumultul existent la nivelul marilor corporații tehnologice, să se cupleze cu dinamismul și freamătul inovativ al mediului privat.

În sfârșit, adevăratul „indicator” al potențialului de dezvoltare al unei țări este reprezentat de capacitatea de *a transforma populația de care dispune în capital uman*, într-un rezervor de inovație, de coeziune socială. Ceea ce situează educația pe *primul loc al priorităților unei națiuni*. Sunt și exemple practice care învederează un asemenea adevăr: Singapore, țări nordice, Coreea de Sud sau Japonia. În multe din asemenea țări, intrarea în învățământ este sever restricționată, fiind rezervată celor care au absolvit pe primele locuri studiile universitare.

Să precizăm că țara noastră se situează pe primul loc în UE la rata abandonului școlar. Sau că la diferite alte teste privind calitatea învățământului, cum ar fi PISA, România ocupă locuri modeste. Întâlnim această suferință strategică în multe locuri. La noi este mult mai gravă, pentru că s-a cronicizat și pentru că se cuplează cu un alt proces trist: *declinul demografic*. Dacă dorim o schimbare radicală în strategia de dezvoltare a României, atunci gestionarea problemelor demografice, alături de investițiile relevante în educație trebuie să reprezinte prioritatea definitorie. Pot urma și alte priorități, dar la un an lumină depărtare de binomul demografie–educație, pe care nimeni nu are dreptul să-l neglijeze.